

2011-07

Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

ՏԵՐՆ

ու

ՏԱՌԱՆ



391.99 Ե.
7-89

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՐԵՎԱՆ 1936

Տ Ե Ր Ն ՈՒ Ծ Ա Ռ Ա Ն

Աստված բարի տա ձեզ ել, յերկու ախպորն ել: Լինում են չեն լինում յերկու աղքատ ախպեր են լինում: Մտածում են ի՞նչ անեն, վոնց անեն, վոր իրենց տունը պահեն: Վճռում են՝ փոքրը տանը մնա, մեծը գնա մի ունեվորի ծառա մտնի, ուճիկ ստանա, ղրկի տուն:

Եսպես ել մեծը վեր ե կենում գնում մի հարուստի մոտ ծառա մտնում:

Ժամանակ նշանակում են մինչև մին ել գարնան կկվի ձեն ածելը: Ես հարուստը մի չլսված պայմանք ե դնում ծառային: Ասում ե՝ «մինչև են ժամանակը թե դու բարկանաս—դու հազար մանեթի տուգանք տաս ինձ, թե յես բարկանամ—յես տամ»:

— Յես վոր հազար մանեթ չունեմ վճարեղից տամ, — ասում ե ծառան:

— Բան չկա, փոխարենն ինձ տասը տարի ձրի կծառայես:

Տղեն մին վախենում ե ես տարորինակ պայմանից, մին ել մտածում ե, թե ինչ պետք ե պատահի: Ինչ ուզում են անեն, յես եմ ու չեմ բարկանալ, պրծանք գնաց: Իսկ թե իրենք կբարկանան, թող իրենք ել տուժեն իրենց գրած պայմանով:

Ասում ե լավ. համաձայնում ե:

Պայմանը կապում են ու մտնում ե ծառայության:

Մյուս որը վաղ տերը վեր ե կացնում ծառային ղրկելում ե արտը հնձելու:

— Գնա, ասում ե, քանի լուս-լուս ե հնձի, վոր մութն ընկնի կգաս:

Ծառան գնում ե ամբողջ որը հնձում, իրիկունը հոգնած գալիս ե տուն: Տերը հարցնում ե.

— Եդ հըր յեկար:



— Դե արեւը մեր մտավ, յես ել յեկա:

— Չե, եղպես չի: Յես քեզ ասել եմ, քանի լուս ե պետք ե հնձես: Արեւը մեր մտավ, բայց տես, նրա ախպեր լուսնյակը դուրս յեկավ: Սա ինչ պակաս ե լուս տալի...

— Եղ վո՞նց կլինի... զարմանում ե ծառան:

— Հը՞, դու արդեն բարկանում ես,-- հարցնում ե տերը:

— Չե, չեմ բարկանում... յես միայն ասում եյի՝ հոգնած եմ... Մի քիչ հանգստանամ... կզկզում ե վախեցած ծառան ու գնում ե նորից հնձելու:

Հնձում ե, հնձում, մինչև լուսնյակը մեր ե մտնում: Բայց լուսնյակը մեր ե մտնում թե չե, դարձյալ արեգակն ե դուրս գալի: Ծառան ուժասպառ արտում վեր ե ընկնում:

— Վա՛յ, քու արտն ել հարամ ըլի, քու հացն ել, քու տված ոռճիկն ել... — սկսում ե հայհոյել հուսահատված:

— Հը՞, դու բարկանում ես, — կանգնում ե գլխին հարուստը: — Յերբ վոր բարկանում ես, մեր պայմանը պայման ե: Ել չասես թե քեզ հետ առանց իրավունքի վարվեցի:

Ու պայմանի ուժով ստիպում ե, ծառան կամ հազար մանեթ տուգանք տա, կամ տասը տարի ձրի ծառայի:

Ծառան մնում ե կրակի մեջ: Հազար մանեթ չունեն, թե տար հոգին ազատ անեն, տասը տարի ել ես տեսակ մարդու ծառայելն անկարելի բան եր: Միտք ե անում, միտք, վերջը հազար մանեթի պարտամուրհակ ե տալիս հարուստին, դառն ու դատարկ վերադառնում ե տուն:

— Հը, ինչ արիր, — հարցնում ե փոքր ախպերը: Ու մեծ ախպերը նստում ե գլխին յեկածը պատմում, ինչպես վոր պատահել եր:

— Բան չկա, — ասում ե փոքրը, — դարդ մի անի. դու տանը կաց, հիմի ել յես գնամ:

Վեր ե կենում հիմի ել փոքր ախպերն ե գնում ծառա մտնում ել նույն հարուստի մոտ:



Հարուստը դարձյալ ժամանակը վորոշում է մինչև գարնան կկվի ձեն ածելը ու պայման է դնում, վոր յեթե ծառան բարկանա, հազար մանեթ տուգանք տա՝ կամ տասը տարի ձրի ծառայի, թե ինքը բարկանա, հազար մանեթ տա ու են ուրից ել ծառան ազատ է:

—Չէ, եղ քիչ է,—հակառակում է տղեն:—Թե դու բարկանաս, դու ինձ յերկու հազար մանեթ տաս, թե յես բարկանամ, յես քեզ յերկու հազար մանեթ տամ կամ քսան տարի ձրի ծառայեմ:

—Հավ,—ուրախանում է հարուստը: Պայմանը կապում են, ու այժմ ել փոքր ախպերն է մտնում ծառայության:

Առավոտը լուսանում է, ես ծառան վեր չի կենում տեղիցը: Տերը դուրս է գնում, տուն է գալի, ես ծառան դեռ քնած է:

—Այ տղա, դե վեր կաց է, որը ճաշ դառավ:

—Հը՞, բարկանում ես դու... գլուխը վեր է քաշում ծառան:

—Չէ, չեմ բարկանում,—վախեցած պատասխանում է տերը.—միայն ասում եմ, պետք է արտը գնանք հնձելու:

—Հա, վոր եղ ես ասում վոչինչ, կգնանք, ինչ ես վրադում:

Վերջապես ծառան վեր է կենում, սկսում է տրեխները հագնել: Տերը դուրս է գնում, ներս է գալի, սա դեռ տրեխները հագնում է:

—Այ տղա, դե շուտ արա, հագի յե...

—Հը, հո չեմ բարկանում:

—Չէ, ո՞վ է բարկանում, յես միայն ուզում եյի ասել՝ ուշանում ենք...

—Հա, եղ ուրիշ բան է. թե չե՞ պայմանը պայման է:

Մինչև ծառան տրեխները հագնում է, մինչև արտն են գնում, ճաշ է դառնում:

—Ել ինչ հնձելու ժամանակ է,—ասում է ծառան,—



տեսնում ես ամենքն ել ճաշում են, մենք ել մեր ճաշն ուտենք՝ հետո:

Նստում են, ճաշն ուտում: Ծաղից հետո ել ասում ե՛ «մշակ մարդիկ ենք, պետք է մի քիչ քնենք, հանգստանանք, թե չէ»: Գլուխը կոխում ե խոտերի մեջն ու քնում մինչև իրիկուն:

— Տո՛ւ, վեր կաց է, մթնեց է, ուրիշները հնձեցին, մեր արտը մնաց... Վայ, քու դեսը ղրկողի վիզը կոտրի, վայ քու կերածն ել հարամ ըլի, քու արածն ել... Ես ի՞նչ կրակի մեջ ընկա... — սկսում է գոռգոռալ հուսահատված տերը:

— Հը՛, չլինի՞ թե բարկանում ես, — գլուխը վեր է քաշում ծառան:

— Ձե, ո՞վ ե բարկանում, յես են եյի ասում թե՛ մթնել է, տուն գնալու ժամանակն ա:

— Հա, եդ ուրիշ բան է, գնանք, թե չէ հո մեր պայմանը գիտես. վայ նրա մեղքը, ով բարկացավ:

Գալիս են տուն: Տեսնում են հյուր է յեկել:

Ծառային ղրկում են թե՛ գնա վոչխար մորթի:

— Վո՞րը:

— Վորը կպատահի:

Ծառան գնում է: Մի քիչ հետո լուր են բերում հարուստին, թե՛ հասի, վոր քու ծառան ամբողջ հոտդ կոտորեց: Ես հարուստը վազում է, տեսնում ե՛ ճիշտ վոր, ինչ վոչխար ունի, բոլորը ծառան մորթել է: Գլխին տալիս է, գոռում:

— Ես ի՞նչ ես արել, այ անաստված, քու տունը քանդվի, ինչ իմ տունը քանդեցիր...

— Դու ասի՛ր՝ վոր վոչխարը պատահի մորթի, յես ել յեկա, բոլորը պատահեցին բոլորը մորթոտեցի. ուրիշ ավել պակաս ի՞նչ եմ արել, — հանգիստ պատասխանում է ծառան, — բայց կարծեմ դու բարկանում ես...

— Ձե, բարկանում չեմ, միայն ափսոսս գալիս է, վոր եսքան ապրանքս փչացավ...



— Լավ, վոր բարկանում չես, ել կժառայեմ:

Հարուստը մտածում է՝ ինչ անի, վոնց անի, վոր ես ծառայիցն ազատվի: Պայման է կապել մինչև մին ել գարնան կկվի ձեն ածելը, այն ինչ դեռ նոր են մտել ձմեռը, դեռ վճրտեղ են գարունն ու կկուն:

Միտք է անում միտք, մի հնար է մտածում: Կնոջը տանում է անտառում մի ծառի վեր հանում ու պատվիրում, վոր «կու-կու» կանչի: Ինքը գալիս է ծառային տանում թե՛ արի գնանք անտառը վորսի: Հենց անտառն են մտնում թե չե, կինը ծառի վրայից կանչում է — «կու-կու, կու-կու...»:

— Ըհր, աչքդ լուս, — ասում է ծառային տերը. — կկուն կանչեց, ժամանակդ լրացավ...

Տղեն գլխի յե ընկնում տիրոջ խորամանկությունը:

— Չե, ասում է, — ով է լսել, վոր տարու ես յեղանակին, ձմեռվա կեսին, կկուն ձեն ածի, վոր սա ձեն է ածում: Յես պետք է ես կկվին սպանեմ, սա ի՞նչ կկու յե...

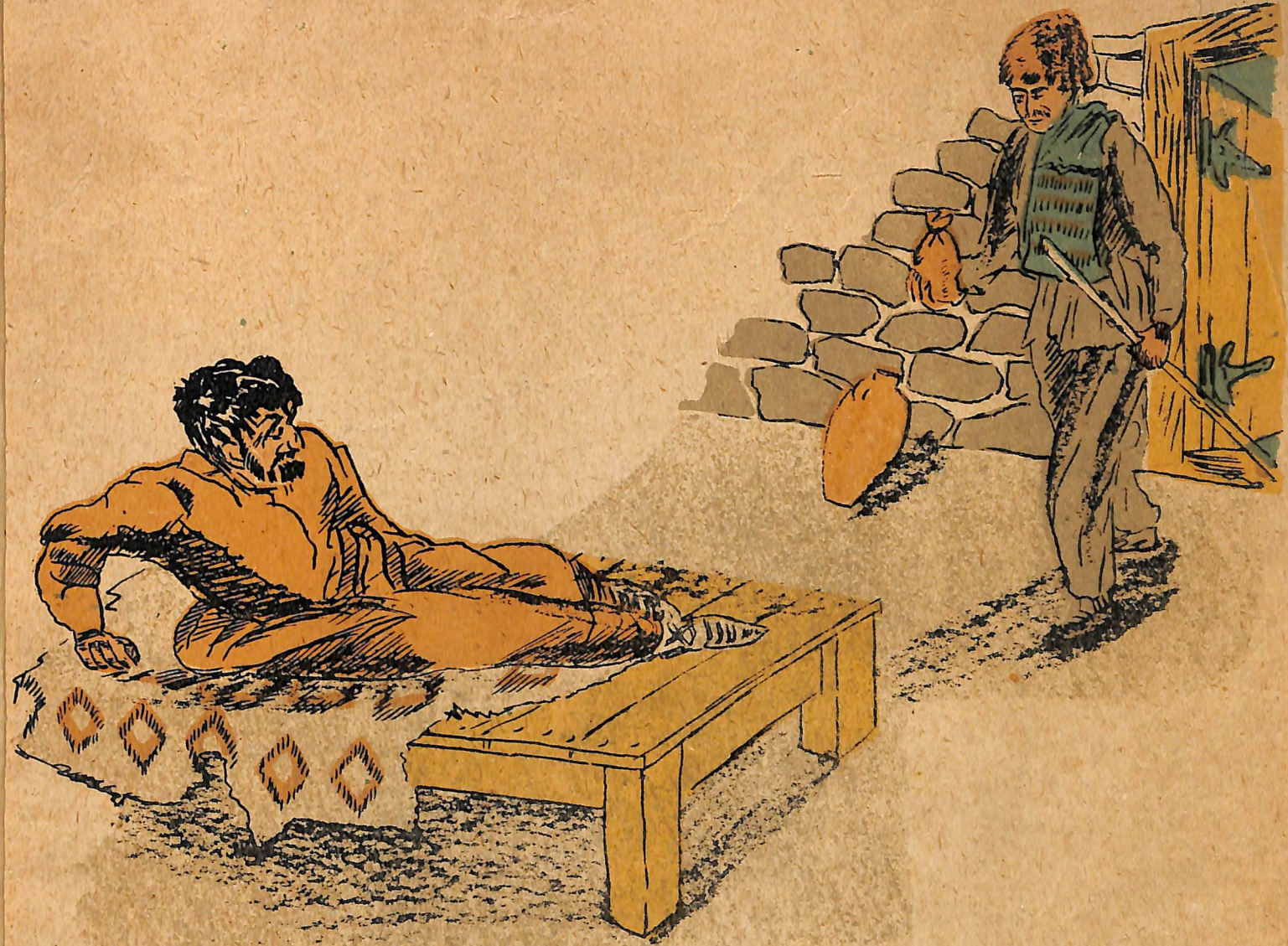
Ասում է ու հրացանը քաշում դեպի ծառը: Տերը գոռալով ընկնում է առաջը.

— Վայ, չգարկես, ասածու սիրուն... սե լինի քու պատահելու ուրը, ես ինչ փորձանք եր, վոր յես ընկա մեջը...

— Հը՞, չլինի՞ թե բարկանում ես...

— Հա, ախպեր, հերիք ե. արի՛ ինչ տուգանք տալու յեմ տամ, քեզանից ազատվեմ: Իմ դրած պայմանն է՝ յես ել պետք է տուժեմ: Հիմի նոր եմ հասկանում են հին խոսքը թե՛ «մարդ ինչ անի, իրեն կանի»:

Եսպես հաջուստը խելոքանում է, իսկ փոքր ախպերը մեծ ախպոր տված պարտքի թուղթը պատռում է, հազար մանեթ տուգանքն ել առնում ու վերադառնում տուն:



Տեխ. խմբագիր՝ Ս. Գոսպոյան
Մեքագրիչ Ս. Շահբաղյան

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲ.

314

ՆԿԱՐՆԵՐԸ
ՆԵՋԼԻ ԶԱՂԻՆՅԱՆԻ



ՕՎ. ԿՍԻՆՅԱՆ
ХОЗЯИН И СЛУГА
ГІЗ ССРՐ ԵՐԵՎԱՆ, 1936 Դ.

9

9197